

ปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จ ของกระบวนการยุติธรรม*

POLICY AND MANAGEMENT FACTORS RELATED TO THE SUCCESS OF THE JUSTICE PROCESS

อรรถพร บุญทรี

Oattaporn Bunthruue

สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสุรินทร์

Surin Justice Provincial Office ,Thailand

Corresponding Author's Email : atpoon2542@gmail.com

Received 16 January 2026; Revised 28 February 2026; Accepted 3 March 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม ด้วยการสังเคราะห์เชิงเอกสาร และการวิเคราะห์เชิงนโยบาย ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันกระบวนการยุติธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้กับความผิดทุกประเภทและในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม หากมีการพัฒนากฎหมาย และนโยบายที่ดีจะสามารถเพิ่มความพึงพอใจประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ช่วยลดการกระทำผิดซ้ำให้ความรู้แก่ประชาชนจากบทบัญญัติทางกฎหมาย เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา กฎหมายและนโยบาย 2) ด้านบุคลากรที่มีคุณภาพ การมีบุคลากรคุณภาพจะช่วยลดระยะเวลา คดี และเพิ่มความเชื่อมั่น เพิ่มความสำเร็จและมีระบบที่มีประสิทธิภาพ มุ่งสู่ความพึงพอใจของประชาชนอย่างแท้จริง มีการบูรณาการหลักการบริหารด้วยความเท่าเทียม ยึดหลักความ โปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม 3) ด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้วยความเท่าเทียม สะดวก และรวดเร็ว มีความเป็นธรรม การได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม 4) ด้านเทคโนโลยีและฐานข้อมูล มีการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยของ

* อรรถพร บุญทรี. (2569). ปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม. วารสาร รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, 6(1), 105-127.

Oattaporn Bunthruue. (2026). Policy And Management Factors Related To The Success Of The Justice Process. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 6(1), 105-127.

DOI:

Website:

ระบบข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ควรมีการปรับปรุงและยกเลิกกฎหมายที่ซ้ำซ้อนไม่ชัดเจน ควรจัดฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมให้มีคุณภาพ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับความคุ้มครองตามหลักนิติธรรมอย่างเสมอภาค และควรให้ประชาชนประชาชนสามารถตรวจสอบสถานะทางกฎหมายของตนเองผ่าน Application เพื่อลดขั้นตอนการทำงาน และเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ความสัมพันธ์, กระบวนการยุติธรรม, ความสำเร็จกระบวนการยุติธรรม

Abstract

This academic article aims to present policy and management factors related to the success of the justice system through document synthesis and policy analysis. These factors include: 1) Legal and policy development: This is a crucial factor driving the justice process and is applicable to all types of offenses and all stages of the justice system. Developing good laws and policies can increase public satisfaction with the justice system, reduce recidivism, educate the public on legal provisions, and provide opportunities for public participation in legal and policy development. 2) Quality personnel: Having quality personnel reduces case processing times, increases confidence, enhances success, and creates an efficient system aimed at genuine public satisfaction. This involves integrating the principles of equitable service and transparency in the justice system. 3) Equal access to justice: Citizens should have equal, convenient, and swift access to justice, ensuring fairness and appropriate redress. 4) Technology and databases: Developing a secure and efficient system for storing data and evidence in the justice system is essential. Policy recommendations include amending and repealing redundant and unclear laws; providing quality training for personnel involved in the justice system; prioritizing a citizen-centered approach to ensure all citizens receive equal protection under the rule of law; and enabling citizens to check their legal status through an application to streamline processes and improve decision-making accuracy.

Keywords: Factors affecting relationships, the justice process, and the success of the justice process.

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมไม่ใช่เรื่องใหม่ มีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตและยังคงมีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ในปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมมาจากปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม (ด้านบวก) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความล้มเหลว (ด้านลบ) กระบวนการยุติธรรมมีจุดที่ทำให้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจกลายเป็นความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต้นทุนที่ประชาชนต้องแบกรับเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีทั้งค่าใช้จ่ายทางตรง เช่น ค่าประกันตัว ค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างทนายความ ค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายเพื่อแสวงหาหลักฐาน ไปจนถึงค่าเดินทางที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการ อีกทั้ง ยังมีค่าใช้จ่ายทางอ้อม เช่น ค่าเสียโอกาสในการทำงานเพื่อหารายได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อความสามารถในการต่อสู้คดี หากคนที่มีรายได้น้อยไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกระบวนการเหล่านี้ได้ ย่อมเสียเปรียบคนที่มีความร่ำรวยมากกว่าจนเกิดเป็นความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมขึ้น เนื่องจากคนทั่วไปไม่มีความรู้ทางกฎหมายเพียงพอจะสู้คดี การมีทนายความอยู่เคียงข้างตลอดกระบวนการจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างสุดความสามารถ เพราะทนายความเป็นทั้งผู้ช่วยและตัวแทนในการให้คำแนะนำทางกฎหมาย ว่าความให้ในชั้นพิจารณาคดี ไปจนถึงการคุ้มครองสิทธิไม่ให้ถูกเอาเปรียบ (รัชพงษ์ แจ่มจิรไชยกุล, 2567)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรม มีปัญหาหลายอย่างที่ส่งสมมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับระบบบริหารงานยุติธรรม ยังขาดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวมทำให้ไม่สามารถกำหนดนโยบายและน่านโยบายไปปฏิบัติอย่างมีสัมฤทธิ์ผล ขาดความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานย่อยในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานย่อยในกระบวนการยุติธรรมตามมา ปัญหาเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา มีการนำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมมากเกินไปจนเกินสมควร ขณะเดียวกันก็ไม่มีกระบวนการกลั่นกรองหรือเบี่ยงเบนคดีออกจากขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมปกติ “คดีล้นศาล คนล้นคุก” ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม ขาดการจัดการอย่างเหมาะสม ความผิดแต่ละระดับ ขาดการตรวจสอบ การตรวจค้นและจับกุมที่มีประสิทธิภาพ และให้อำนาจในการควบคุมผู้ต้องสงสัยได้นานเกินสมควร ระบบการตรวจสอบและฟ้องร้องมีการแยกจากกันโดยเด็ดขาด ทำให้การดำเนินคดีขาดประสิทธิภาพ ปัญหาเกี่ยวกับระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด กระบวนการยุติธรรมไทยยังคงละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เนื่องจากความคิดของนักกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมยังผูกติดกับเพียงการวินิจฉัยข้อถูกผิดของการกระทำและมุ่งผลักดันผู้กระทำความผิดเข้าสู่เรือนจำ ระบบการกำหนดโทษยังมีได้คำนึงถึงภูมิหลังของผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง และระบบราชทัณฑ์ยังไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติโดยไม่ชอบจากบุคคลในกระบวนการ ซึ่ง

มีปรากฏปัญหาในหลายรูปแบบ อาทิ การคุกคามสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา การละเลยไม่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและพยานเท่าที่ควร การเลือกปฏิบัติ การใช้ดุลยพินิจไม่เที่ยงธรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวงและการทำงานที่ล่าช้า กระบวนการยุติธรรมขาดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากประชาชน ทำให้ขาดการตรวจสอบร่วมรับทราบปัญหาอุปสรรค ร่วมกำหนดนโยบายอันเป็นหัวใจของความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมขาดองค์ความรู้และศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรส่วนใหญ่ในกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่ยังปฏิบัติอยู่กับการปฏิบัติงานตามบรรทัดฐาน และระเบียบปฏิบัติที่มีอยู่เดิม ในขณะที่สังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถจัดการกับปัญหาอาชญากรรมใหม่ ๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นได้ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมขาดจิตสำนึก และขาดทัศนคติที่ดีในการบริการความยุติธรรมแก่ประชาชน บุคลากรบางส่วนมีทัศนคติเชิงอำนาจนิยม และยึดติดในระบบเจ้าขุนมูลนาย การเลือกคนเข้าทำงาน ในกระบวนการยุติธรรม ไม่ให้ความสำคัญกับด้านคุณธรรมจริยธรรมเท่ากับความสามารถในด้านความรู้ (ไพสิฐ พาณิชย์กุล, 2560 : 46) การขาดแคลนบุคลากรที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่งบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน การประสานงานและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก การจัดสรรหรือมีองค์ความรู้อยู่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอยู่แล้ว หากแต่เพียงไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน หรือไม่ได้นำเอาองค์ความรู้มาปฏิบัติใช้ให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร (อภากร ชุมสาย, 2562)

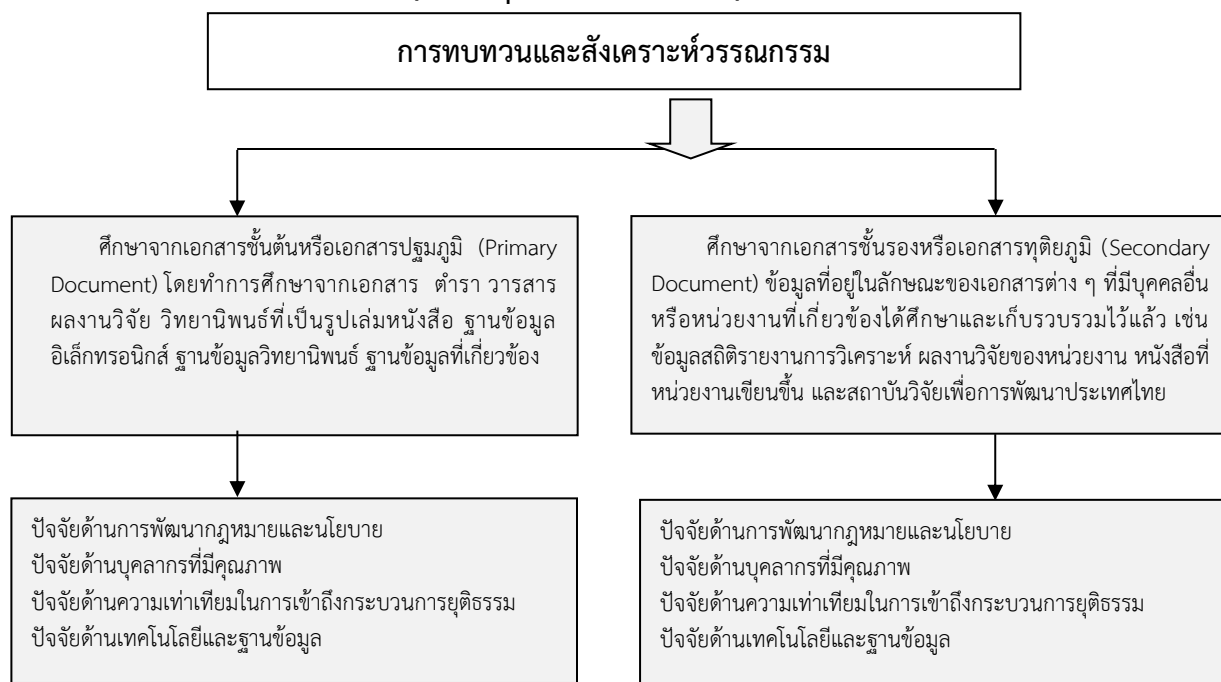
ความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว จำเป็นต้องการอำนาจความสะดวกในการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมจึงจะประสบความสำเร็จ และเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงควรมีการผลักดันให้มีกฎหมายหรือข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดหน้าที่ให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมในด้านต่าง ๆ การพัฒนาความรู้ในด้านต่าง ๆ กับประชาชน การมีความเป็นกลางของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน (อภากร ชุมสาย, 2562) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญรัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองให้ เช่น การได้รับหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย การไม่ถูกกีดกันหรือเลือกปฏิบัติในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรม ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยุติธรรมในกระบวนการของรัฐ ที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาต่าง ๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรมให้มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกรวดเร็ว เป็นธรรม และมีความเสมอภาค (อริยพร โพธิ์ใส, 2564) และปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ คือ การพัฒนากฎหมายและนโยบาย การมีบุคลากรที่มีคุณภาพ ความเท่าเทียมในการ

เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และเทคโนโลยีและฐานข้อมูล (Marder, 2019 ; Gomez, 2025 ; บัญชา แสงจันทร์, 2559 : 18 ; เลอพร ศุภสร, 2568)

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงมุ่งนำเสนอปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม โดยวิเคราะห์ตามหลัก รัฐศาสตร์ ประกอบด้วย การพัฒนากฎหมายและนโยบาย บุคลากรที่มีคุณภาพ ความเท่าเทียม ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และเทคโนโลยีและฐานข้อมูล

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ (Conceptual Framework)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ (Conceptual Framework)

ปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบาย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวทางปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งเน้นการสื่อสารระหว่างผู้ที่ได้รับความเสียหายและผู้ที่ได้รับผิดชอบต่อความเสียหายนั้น เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ของการกระทำผิดได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขความเสียหาย และหาทางออกที่ดีในอนาคต โดยผู้เข้าร่วมทุกคนสมัครใจ และสามารถใช้ได้กับความผิดทุกประเภทและในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการเบี่ยงเบนจากการจับกุมหรือการขึ้นศาล หรือหลังการตัดสิน โดยหน่วยงานคุมประพฤติและในเรือนจำ ประโยชน์ที่อาจ

ได้รับมีหลากหลาย ตั้งแต่การเพิ่มความพึงพอใจของเหยื่อต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และช่วยให้เหยื่อพ้นตัวจากอาชญากรรม ไปจนถึงการลดการกระทำผิดซ้ำโดยการเปลี่ยนวิธีคิดของผู้กระทำผิดหรือให้การสนับสนุนและแรงจูงใจเพิ่มเติมในการเลิกกระทำความผิดที่สำคัญ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบด้วยหลักการชุดหนึ่งที่สามารถเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างในวัฒนธรรมและวิธีการทำงานของระบบและสถาบันต่าง ๆ เนื่องจากรัฐบาลในทุกทวีปต่างพยายามบูรณาการหลักการและกระบวนการฟื้นฟูเข้ากับระบบยุติธรรมทางอาญาของตนมากขึ้น สามารถเรียนรู้ได้มากมายจากการศึกษาบทบัญญัติทางกฎหมายและรูปแบบการให้บริการที่มีอยู่แล้วทั่วโลก โดยเน้นที่กฎหมาย นโยบาย รูปแบบการให้บริการ และการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในผลลัพธ์ของการกระทำผิดได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขความเสียหายและหาทางออกที่ดีในอนาคต (Marder, 2019)

ตัวอย่าง ปังจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบาย

อังกฤษและเวลส์ ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบาย รูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อย่างแพร่หลาย มีการมอบหมายในระดับท้องถิ่น โดยใช้เงินทุนใหม่จากกระทรวงยุติธรรม ส่วนใหญ่ได้ว่าจ้างผู้ให้บริการจากภาคเอกชน หรือให้ทุนสนับสนุนบริการภายในองค์กรเพื่อให้บริการส่งต่อจากหน่วยงานยุติธรรมทางอาญา โดยไม่คำนึงถึงความผิดที่เกี่ยวข้องหรือขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้หน่วยงานตำรวจหลายแห่ง มีศักยภาพในการแก้ไขคดีเล็กน้อยและเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมอย่างไม่เป็นทางการโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ พยายามใช้วิธีการแบบสมานฉันท์แม้ว่าเหยื่อจะไม่ประสงค์จะเข้าร่วมก็ตาม กฎหมายล่าสุดในอังกฤษและเวลส์ ได้แก่ พระราชบัญญัติอาชญากรรมและศาลปี ค.ศ. 2013 ซึ่งอนุญาตให้ผู้พิพากษาเลื่อนการตัดสินโทษเพื่อให้สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ในเวลานั้น และพระราชบัญญัติการฟื้นฟูผู้กระทำผิดปี ค.ศ. 2014 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานคุมประพฤติสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษในชุมชนและการลงโทษรอลงอาญาได้ (Marder, 2019)

นิวซีแลนด์ นิวซีแลนด์ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบาย รูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับผู้กระทำผิดเยาวชนมาตั้งแต่พระราชบัญญัติเด็ก เยาวชนและครอบครัว ปี ค.ศ. 1989 ซึ่งกำหนดให้ผู้พิพากษาต้องเลื่อนการพิจารณาคดีเป็นประจำเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถดำเนินการได้ ต่อมาในปี ค.ศ. 2002 มีการออกกฎหมายรับรองการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับผู้ใหญ่ และล่าสุดพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมการลงโทษ ปี ค.ศ. 2014 กำหนดให้ผู้พิพากษาต้องเลื่อนการพิจารณาคดีเพื่อให้ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และเหยื่อได้รับการเสนอกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเวลานั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถใช้ได้กับ

อาชญากรรมร้ายแรงหลากหลายประเภท รวมถึงกรณีผู้กระทำผิดถูกจำคุกในที่สุด อย่างไรก็ตาม บทเรียนสำคัญจากนิวซีแลนด์เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการให้บริการ รายงานข่าวชี้ให้เห็นว่ากฎหมายปี ค.ศ.2014 มีผลบังคับใช้ก่อนที่จะมีศักยภาพเพียงพอที่จะประเมินการส่งต่อใหม่ทั้งหมดได้อย่างทันที่ โดยศาลรายงานถึงความล่าช้าอย่างมากในช่วงแรกของการปฏิรูปนี้ ปัจจุบันบริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้รับการสนับสนุนทางการเงินและกำกับดูแลโดยกระทรวงยุติธรรม รัฐบาลยังได้เผยแพร่แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเขตอำนาจศาล ตลอดจนรายงานการวิจัยประจำปีและเอกสารอื่น ๆ เกี่ยวกับการนำไปใช้ด้วย (Marder, 2019)

ออสเตรเลีย ออสเตรเลียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบาย รูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาค่อนข้างยาวนาน แม้ว่านโยบายจะแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐและดินแดน ตัวอย่างเช่น ในเขตปกครองพิเศษออสเตรเลีย (Australian Capital Territory) พระราชบัญญัติอาชญากรรมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ปี ค.ศ. 2004 อนุญาตให้ส่งเรื่องไปยังหน่วยงานยุติธรรมเชิงบูรณะโดยเฉพาะได้ ข้อเสนอทางกฎหมายล่าสุดในดินแดนดังกล่าวพยายามที่จะผ่อนปรนเกณฑ์การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับผู้กระทำผิดเยาวชนและรวมความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงในครอบครัวไว้ในขอบเขตอำนาจของหน่วยงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยังมีให้บริการในควีนส์แลนด์และรัฐเซาท์ออสเตรเลียและใช้กับอาชญากรรมร้ายแรงในรัฐนิวเซาท์เวลส์แม้ว่าการประชุมที่นำโดยตำรวจในรัฐ ควีนส์แลนด์จะถูกยกเลิกไปหลายปีก่อนแล้ว แต่ก็ยังคงมีความสนใจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างมาก จากนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทั่วประเทศ ซึ่งนำไปสู่โครงการใหม่ ๆ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เช่น โครงการ นาร่องที่เน้นคดีล่วงละเมิดทางเพศในรัฐวิกตอเรียซึ่งเริ่มต้นในปี ค.ศ.2015 โครงการนี้เป็นหนึ่งในโครงการแรก ๆ ของโลกที่มุ่งหวังที่จะให้ความเป็นธรรมในคดีล่วงละเมิดทางเพศจำนวนมากที่ไม่ได้รับการดำเนินคดีอย่างประสบความสำเร็จ (Marder, 2019)

โคโลราโด สหรัฐอเมริกา รัฐโคโลราโดใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบาย รูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่พัฒนาแล้วดีที่สุดในสหรัฐอเมริกา สถาปนาหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ให้การฝึกอบรมและสนับสนุนการพัฒนาโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ช่วยให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับผู้กระทำผิดเยาวชน กฎหมายใหม่ได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม 10 ดอลลาร์ เพื่อเป็นทุนสำหรับโครงการนาร่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใหม่ การวิจัย และผู้ประสานงานระดับรัฐ กฎหมายนี้ยังให้สิทธิแก่เหยื่อในการรับทราบเกี่ยวกับความพร้อมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กำหนดให้ผู้กระทำผิดเยาวชนจำนวนมากต้องได้รับการประเมินก่อนการตัดสินเพื่อพิจารณาว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นทางเลือกในการลงโทษที่

เหมาะสมหรือไม่ กำหนดให้อัยการเขตประเมินว่าผู้กระทำผิดเยาวชนบางรายเหมาะสมสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แบบเบี่ยงเบนหรือไม่ และสั่งการให้กรมราชทัณฑ์กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในเรือนจำ ซึ่งเป็นหนึ่งในร่างกฎหมายปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายฉบับที่เสนอต่อสภานิติบัญญัติ มีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นกระบวนการสมัครใจสำหรับผู้เข้าร่วมทุกคน และสามารถใช้ได้กับความผิดทุกประเภทและในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงการเบี่ยงเบนจากการจับกุมหรือการขึ้นศาล หรือหลังการตัดสิน โดยหน่วยงานคุมประพฤติและในเรือนจำ (Marder, 2019)

ทวีปยุโรปและที่อื่น ๆ ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบายรูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เก่าแก่และมั่นคงที่สุดบางส่วนพบได้ในทวีปยุโรปตัวอย่างเช่น ใน **ฟินแลนด์** พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยปี ค.ศ.2006 มุ่งมั่นที่จะให้ทุกคนเข้าถึงการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้อย่างเท่าเทียมกัน และกำหนดให้รัฐต้องให้ทุนสนับสนุนบริการไกล่เกลี่ย ใน**นอร์เวย์**พระราชบัญญัติบริการไกล่เกลี่ยเทศบาลปี ค.ศ.1991 ได้จัดตั้งบริการไกล่เกลี่ยแห่งชาติขึ้น ซึ่งรับเรื่องร้องเรียนสำหรับการไกล่เกลี่ยทั้งทางแพ่งและทางอาญาจากทุกหน่วยงาน ทุกความผิด และทุกขั้นตอนของกระบวนการ มีผู้ไกล่เกลี่ยอาสาสมัคร 650 คนให้กับบริการไกล่เกลี่ยระดับภูมิภาค 22 แห่ง โดยให้บริการไกล่เกลี่ยมากกว่า 8,000 คดีในปี ค.ศ. 2011 ใน**เบลเยียม**พระราชบัญญัติยุติธรรมเยาวชนปี ค.ศ.2006 กำหนดให้พนักงานอัยการพิจารณาใช้การเบี่ยงเบนเพื่อการสมานฉันท์แทนการดำเนินคดีเพื่อตอบสนองต่อความผิดของเยาวชนส่วนใหญ่เขตอำนาจศาลอื่น ๆ ในยุโรปหลายแห่งมีกฎหมายและนโยบายที่ประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาการทำงานในด้านนี้ควรนำมาวิเคราะห์ ตัวอย่างเช่น**ไอร์แลนด์เหนือ** ได้จัดตั้งหน่วยงานประชุมเยาวชนขึ้นใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกในกรณีศาลเยาวชนส่งมา ในขณะที่กฎหมายในลัตเวียยังการีและสาธารณรัฐเช็กกำหนดให้หน่วยงานคุมประพฤติเป็นผู้รับผิดชอบในการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด (VOM) ทั้งนี้ไม่ควรละเลยประเทศในทวีปอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น ใน**เอเชียเกาหลีใต้**มีระบบ VOM ที่จัดตั้งขึ้นแล้ว หลังจากการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมในปี ค.ศ. 2010 ระบบ VOM ถูกนำมาใช้เพื่อเบี่ยงเบนคดีประมาณ 111,000 คดีจากศาลในปี ค.ศ.2016 ในทางตรงกันข้าม มีหลายประเทศรวมถึงฝรั่งเศส โมลตา และโปแลนด์ที่มีกฎหมายที่ดีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แต่ขาดการให้บริการระดับชาติที่มั่นคง ทำให้การเข้าถึงในทางปฏิบัติเป็นไปอย่างจำกัด (Penal Reform International, 2025)

การบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบายในต่างประเทศ สรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 1 สรุปการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมด้านการพัฒนา

กฎหมายและนโยบายในต่างประเทศ

ประเทศ	รูปแบบกฎหมาย	กลไกดำเนินการ	ผลลัพธ์/บทเรียน
อังกฤษและเวลส์	- ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบายรูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	- มีการมอบหมายในระดับท้องถิ่น - ใช้เงินทุนใหม่จากกระทรวงยุติธรรม - จ้างผู้ให้บริการจากภาคเอกชน - ให้ทุนสนับสนุนบริการภายในองค์กรเพื่อให้บริการส่งต่อจากหน่วยงานยุติธรรมทางอาญา	- ไม่คำนึงถึงความผิดที่เกี่ยวข้องหรือขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม - มีศักยภาพในการแก้ไขคดีเล็กน้อยและเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมอย่างไม่เป็นทางการโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ - ใช้วิธีการแบบสมานฉันท์แม้ว่าเหยื่อจะไม่ประสงค์จะเข้าร่วมก็ตาม
นิวซีแลนด์	- ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบายรูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	- ใช้กับอาชญากรรมร้ายแรงหลากหลายประเภท รวมถึงกรณีผู้กระทำผิดถูกจำคุก	- ศักยภาพในการให้บริการ - การบริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้รับการสนับสนุนทางการเงินและกำกับดูแลโดยกระทรวงยุติธรรม
ออสเตรเลีย	- ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบายรูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	- ใช้กับอาชญากรรมร้ายแรง	- นำไปสู่โครงการใหม่ๆ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เช่น โครงการนำร่องที่เน้นคดีล่วงละเมิดทางเพศอย่างประสบความสำเร็จ
สหรัฐอเมริกา	- ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบายรูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	- การฝึกอบรมและสนับสนุนการพัฒนาโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	- ให้สิทธิ์แก่เหยื่อในการรับทราบเกี่ยวกับความพร้อมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ - กำหนดให้ผู้กระทำผิดเยาวชนจำนวนมากต้องได้รับการประเมินก่อนการตัดสินเพื่อพิจารณาว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นทางเลือก

ประเทศ	รูปแบบกฎหมาย	กลไกดำเนินการ	ผลลัพธ์/บทเรียน
			<p>ในการลงโทษที่เหมาะสมหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดให้อัยการเขตประเมินว่าผู้กระทำผิดเยาวชนบางรายเหมาะสมสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แบบเบี่ยงเบนหรือไม่และสั่งการให้กรมราชทัณฑ์กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรือนจำ ซึ่งเป็นหนึ่งในร่างกฎหมายปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายฉบับที่เสนอต่อสภานิติบัญญัติ - มีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นกระบวนการสมัครใจสำหรับผู้เข้าร่วมทุกคนและสามารถใช้ได้กับความผิดทุกประเภทและในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงการเบี่ยงเบนจากการจับกุมหรือการขึ้นศาล หรือหลังการตัดสินโดยหน่วยงานคุมประพฤติและในเรือนจำ
ทวีปยุโรปและที่อื่น ๆ <ul style="list-style-type: none"> - ฟินแลนด์ - นอร์เวย์ - เบลเยียม - เกาหลีใต้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมาย นโยบายรูปแบบการให้บริการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐต้องให้ทุนสนับสนุนบริการใกล้เคียง - จัดตั้งหน่วยงานประชุมเยาวชนขึ้นใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกในกรณีศาลเยาวชนส่งมา - กำหนดให้หน่วยงานคุมประพฤติเป็นผู้รับผิดชอบในการใกล้เคียง 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งมั่นที่จะให้ทุกคนเข้าถึงการใกล้เคียงระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้อย่างเท่าเทียมกัน - ตอบสนองต่อความผิดของเยาวชน - รับเรื่องร้องเรียนสำหรับการใกล้เคียงทั้งทางแพ่งและทางอาญาจากทุกหน่วยงาน ทุกความผิด และทุกขั้นตอนของกระบวนการ

ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบายยังมีการเปลี่ยนแปลงในเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยเช่นกัน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ควรขึ้นอยู่กับสถานที่ตั้งของผู้เสียหาย ประเภทของความผิด อายุของผู้กระทำความผิด หรือขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังอธิบายถึงวิธีการใช้หลักการและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เชิงรุก นอกเหนือจากกระบวนการทางอาญาเพื่อช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในวงกว้างในระบบยุติธรรม ความร่วมมือและโครงการริเริ่มระดับภูมิภาคใหม่ ๆ กำลังเกิดขึ้นในแอฟริกา ลาตินอเมริกา และเอเชีย ขณะเดียวกันก็มีการดำเนินการภายในองค์การสหประชาชาติเพื่อปรับปรุงการฝึกอบรมและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เนื่องจากกิจกรรมในด้านนี้เพิ่มมากขึ้น นักวิจัยจึงต้องทำงานร่วมกับผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องในการพัฒนากฎหมายและนโยบาย เพื่อช่วยให้มั่นใจในกระบวนการยุติธรรม

ปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมด้านบุคลากรที่มีคุณภาพ

ปัจจัยที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในกระบวนการยุติธรรม คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางสังคม ควรตัดสินใจอย่างรอบคอบและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมความยุติธรรมทางสังคม มีดังนี้

1. **ทนายความ** มีบทบาทสำคัญในการผดุงความยุติธรรม ทั้งการเป็นตัวแทนว่าความแตกต่างในคดีแพ่งและคดีอาญา ให้คำปรึกษาทางกฎหมาย ร่างสัญญา และไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของลูกความตามหลักกฎหมาย ทั้งนี้ ทนายความยังเป็นผู้ประกอบหลักที่ช่วยให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม เพื่อรักษาผลประโยชน์ให้ลูกความในกระบวนการยุติธรรม การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย สิทธิแก่ประชาชนหรือองค์กรเพื่อให้ดำเนินการได้ถูกต้อง การเจรจาไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทเพื่อยุติปัญหาโดยไม่ต้องถึงขั้นฟ้องร้อง โดยเฉพาะในคดีอาญา ทนายความมีความสำคัญมากในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย รักษาความยุติธรรม ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ยากไร้หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมทนายความจึงถือเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม (สำนักงานทนายความ อธิวัฒน์ ช่อผูก, 2568)

2. **นักวิเคราะห์นโยบาย** นักวิเคราะห์นโยบายมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมพัฒนาเชิงโครงสร้าง ทำงานร่วมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ อัยการ ศาล) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เกิด

ความสำเร็จ เป็นบุคลากรที่ต้องตรวจสอบนโยบายและประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ระบุประเด็นปัญหาและพัฒนาข้อเสนอแนะที่อิงตามหลักฐานความเชี่ยวชาญ ในการร่างรายงานกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากรายงานเหล่านี้มี อิทธิพลและความสัมพันธ์ต่อกระบวนการตัดสินใจในองค์กรภาครัฐและเอกชนในด้านการศึกษา การวิเคราะห์ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประเด็นนโยบาย และทักษะการวิจัยที่สำคัญต่อ บทบาทของนักวิเคราะห์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม งานของนักวิเคราะห์ นโยบายส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ทำให้กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญใน ความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม (Gomez, 2025)

3. **ผู้เขียนโครงการขอรับทุน** ผู้เขียนโครงการขอรับทุนมีบทบาทสำคัญในการจัดหา เงินทุนให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรไม่แสวงหา ผลกำไร มีบทบาทสำคัญในการจัดทำข้อเสนอโครงการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมที่ ชัดเจน และกระชับ โดยมีกรอบภายใต้กำหนดเวลาที่จำกัด ซึ่งต้องอาศัยทักษะการเขียน ความใฝ่ ใจในรายละเอียด และความสามารถในการถ่ายทอดแนวคิดที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนโครงการขอรับทุนต้องมีแฟ้มสะสมผลงานเขียนที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึงความ เชี่ยวชาญและความสำเร็จในการขอรับทุน ความเชี่ยวชาญไม่เพียงแต่จะช่วยให้องค์กรได้รับ การสนับสนุนทางการเงินเท่านั้น แต่ยังช่วยให้โครงการและบริการที่จำเป็นสามารถดำเนิน ต่อไปอย่างประสบความสำเร็จ (Gomez, 2025)

4. **นักข่าว** นักข่าวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในกระบวนการยุติธรรมโดย ใช้การสืบสวนสอบสวนการตรวจสอบ และการรายงานข่าวออนไลน์เพื่อเปิดเผยประเด็นปัญหา ทาง การเปิดเผยความยุติธรรมและการทุจริตผ่านการรายงานข่าวเชิงสืบสวน ซึ่งมักเกี่ยวข้อง กับการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ และการคัดกรองข้อมูลจำนวนมากเพื่อเปิดเผยความจริงของ สาธารณชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เป็นบุคลากรที่ตรวจสอบการทำหน้าที่ตรวจสอบ อำนาจ โดยทำให้รัฐบาล บริษัท และบุคคลต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน มี บทบาทสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใสและป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด เผยแพร่ เรื่องราวเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว นักข่าวสามารถมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับ สาธารณชน กระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้และลงมือปฏิบัติ สร้างความรู้ให้แก่สาธารณชนและ จุดประกายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการยุติธรรม (Gomez, 2025)

5. **ผู้ให้ความช่วยเหลือเหยื่อ** มีบทบาทในการให้การสนับสนุนที่สำคัญแก่ผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากอาชญากรรม หน้าที่หลักคือการอยู่เคียงข้างเหยื่อ และให้คำแนะนำตลอด กระบวนการทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรม มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น บริการให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และค่าชดเชยทางการเงิน เพื่อให้แน่ใจว่า

เหยื่อได้รับการดูแลและข้อมูลอย่างครบถ้วน ให้ความรู้ความเข้าใจผู้ตกเป็นเหยื่อและประสิทธิภาพในการทำงานให้สำเร็จ (Gomez, 2025)

6. นักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์อุทิศตนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนผ่านการให้คำปรึกษา การสนับสนุนและช่วยเหลือให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การจัดหาทรัพยากร การจัดการกับปัญหาหลากหลายด้าน รวมถึงความยากจน การถูกทารุณกรรม การติดยาเสพติด และปัญหาสุขภาพจิต โดยให้การสนับสนุนแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ นโยบายสวัสดิการสังคม และจริยธรรม และมักรวมถึงการฝึกอบรมเฉพาะทางในด้านต่าง ๆ เช่น สวัสดิการเด็ก สุขภาพจิต หรือการบำบัดสารเสพติด (Gomez, 2025)

7. เจ้าหน้าที่เทคนิคสุขภาพจิต เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยด้านสุขภาพจิตมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนผู้ป่วยระหว่างการฟื้นฟูจากกระบวนการยุติธรรม ทำงานภายใต้การกำกับดูแลของผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต โดยดูแลโดยตรงแก่ผู้ป่วยที่มีปัญหาสุขภาพจิตหรือความพิการทางพัฒนาการ สังเกตพฤติกรรมของผู้ป่วย การนำกิจกรรมบำบัด การช่วยเหลือในงานประจำวัน และการบันทึกความคืบหน้าของผู้ป่วย ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และสุขภาพจิต สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ช่วยให้ผู้ป่วยพัฒนาทักษะการรับมือ และส่งเสริมความก้าวหน้าไปสู่การฟื้นตัว (Gomez, 2025)

8. นักพัฒนาชุมชน นักพัฒนาชุมชนมีบทบาทสำคัญในการยกระดับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม โดยวางแผนและดำเนินการโครงการสร้างสรรค์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างศักยภาพ มีทักษะความเชี่ยวชาญด้านการบริหารโครงการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานริเริ่มที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน บทบาทนักพัฒนาชุมชนต้องการพื้นฐานทางการศึกษาและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเห็นอกเห็นใจต่อพลวัตของชุมชนที่หลากหลาย ด้วยการจัดการกับความซับซ้อนทางสังคม สร้างโอกาส เชื่อมช่องว่าง และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทำให้งานทั้งท้าทายและมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งในการมุ่งสู่ความเสมอภาคทางสังคม (Gomez, 2025)

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม การมีบุคลากรที่มีคุณภาพจะทำให้ประชาชนพึงพอใจถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการมีบทบาทในเชิงรุก การใช้ใจในการทำงาน การเข้าถึงผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ระดับแรก คือ การสอบถามถึงความเดือดร้อน ความเป็นอยู่ โดยองค์กรศาลได้มีนวัตกรรมของการเข้าถึงความยุติธรรมด้านคดีความ ซึ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น คดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ประชาชนที่ไม่มีกำลังทรัพย์จะมีเจ้าหน้าที่ช่วย เขียนคำร้อง นอกจากนี้ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญอีกประการ คือ การพิจารณาถึงสิทธิของผู้เสียหาย โดยเฉพาะการเยียวยาทางด้านจิตใจ และเมื่อมี

การจ่ายค่าเสียหายแล้วควรมีการประเมินด้วยว่าค่าเสียหายที่ได้เสียว่ไปนั้น ได้ไปถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายที่แท้จริงหรือไม่ (บุญรอด ตันประเสริฐ, 2568)

การมีบุคลากรคุณภาพจะช่วยลดระยะเวลาคดี และเพิ่มความเชื่อมั่น เพิ่มความสำเร็จ และมีระบบที่มีประสิทธิภาพ มุ่งสู่ความพึงพอใจของประชาชนอย่างแท้จริง โดยการบูรณาการหลักการบริหารด้วยความเท่าเทียม ยึดหลักความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม การสร้างขวัญกำลังใจและค่าตอบแทนที่เหมาะสม รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

ปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชนโดยการใช้สิทธิทางศาล เป็นการที่ประชาชนสามารถกระทำได้โดยการนำข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาททางปกครองเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลหรือฝ่ายตุลาการ ซึ่งจะต้องเป็นการเข้าถึงได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็ว ความเป็นธรรม โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ก็เพื่อให้องค์การศาลหรือฝ่ายตุลาการเป็นที่พึ่งในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่มีข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทในการกระทำทางปกครองของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการทางปกครองแล้วก่อให้เกิดผลกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะให้เกิดความเป็นธรรมหรือเข้าถึงความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียม (บัญชา แสงจันทร์, 2559 : 18) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะให้เกิดความเป็นธรรมหรือเข้าถึงความเป็นธรรม ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก มิฉะนั้น จะเกิดปัญหาดีลันศาล นักโทษล้นคุกตามมา (สมชาย หอมลออ, 2558) การบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายด้วย ต้องสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม กล่าวคือ จะทำอย่างไรให้บุคคลไม่ควรเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น และจะทำอย่างไร ให้การเข้าถึงความเป็นธรรมนำไปสู่ความเป็นธรรมทางสังคม มิฉะนั้น กฎหมาย จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของบ้านเมืองได้ เนื่องจากในปัจจุบัน บุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ไม่อยากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น ร้องทุกข์ แจ้งความ หรือเป็นพยาน เพราะขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้คดีจำนวนมากไม่ได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แต่จะดีที่สุดคือจะทำอย่างไรให้เกิดความยุติธรรมได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ดังนั้น การปฏิรูปจึงต้องทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกคน 2) การจัดให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมาย สำหรับคนที่ไม่มียุทธทรัพย์พอที่จะจ้างนักกฎหมาย อย่างไรก็ตาม แม้จะจัดให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมาย ก็ยังไม่สามารถ แก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากบางครั้งนักกฎหมายหรือทนายความที่อยู่ในระบบได้ปฏิบัติต่อผู้เข้ามาขอความช่วยเหลือเสมือนชนชั้นที่

สอง เช่น ประเทศเวียดนาม บางครั้งทนายความจะให้ข้อมูลลับของลูกความที่มาจากระบบความช่วยเหลือทางกฎหมาย แก่พนักงานอัยการ เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิพิเศษหรือการดำเนินกระบวนการที่สะดวกสบายขึ้น สำหรับลูกความที่จ่ายเงินให้ ดังนั้น การเข้าถึงความยุติธรรม ยังหมายถึงการเข้าถึง บริการของนักกฎหมายที่มีคุณภาพอีกด้วย 3) ความล่าช้าของความยุติธรรม เช่น คนจนที่ถูกจับกุม กักขังระหว่างรอ การพิจารณาคดีเพราะการดำเนินการของกระบวนการล่าช้า ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพ ส่งผลให้เกิดปัญหาความยากจนยิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้น การเข้าถึงความยุติธรรม ต้องรวมถึง การเข้าถึงความยุติธรรมที่มีความรวดเร็ว 4) การละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การคุมตัวผู้ต้องสงสัย ช่มชู้ หรือแม่กระทั่ง ทรมาน เพื่อให้ยอมสารภาพผิด รวมถึงการที่ผู้ถูกคุมขังไม่ได้รับการปฏิบัติหรือไม่ได้รับ สิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรได้ตามหลักสิทธิมนุษยชน ดังนั้น การเข้าถึงสิทธิในการร้องเรียน เจ้าหน้าที่ การได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม ก็ถือเป็นการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างหนึ่ง (คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, 2558 : 6)

สิ่งสำคัญในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมเพื่อนำไปสู่สังคม สงบสุข ยุติธรรมและสถาบันเข้มแข็ง ต้องมีการเชื่อมโยง 3 องค์ประกอบได้แก่ 1) สังคมสงบสุข 2) การเข้าถึงความยุติธรรม 3) สถาบันที่มีประสิทธิภาพ ในบทความฉบับนี้มุ่งเน้นวิเคราะห์เฉพาะประเด็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมในการเข้าถึงความยุติธรรม โดยสอดคล้องกับเป้าประสงค์ที่ 3 ส่งเสริมนิติธรรมทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศ และสร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมแก่ทุกคน และข้อปฏิบัติข้อ 2) ส่งเสริม และบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชน คือ สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมซึ่งจะต้องจัดการตามหลักนิติธรรม ให้ทุกคนเข้าถึงอย่างเท่าเทียมกันและรวดเร็ว หลักสำคัญในเรื่องดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ ดังนั้น การนำไปสู่ความเท่าเทียมในการเข้าถึงความยุติธรรม จึงเกี่ยวข้องสอดคล้องกับมาตรการทางกฎหมายที่ครอบคลุมหลายประเด็น เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงได้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระหลายองค์กร เช่น คณะกรรมการตรวจเงิน ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตลอดจนมาตรการควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรของรัฐ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) การควบคุมโดยองค์กรศาล จะมีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและศาลยุติธรรม 2) การควบคุมโดยองค์กรอิสระ จะมีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดินความเสมอภาคนั้น บุคคลทุกคนได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมตามกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 27 รวมถึงความเสมอภาคในการยุติธรรมและความเสมอภาคโดยกฎหมายส่วนในมาตรา 29 บัญญัติถึงเรื่องสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง คือจะไม่มีผลย้อนหลังไป การที่จะบรรลุเป้าหมาย

การนำไปสู่ความเท่าเทียมในการเข้าถึงความยุติธรรมนั้น ต้องอยู่ภายใต้หลักการมีส่วนร่วม ภายใต้หลักการปกครองโดยกฎหมายหลักนิติธรรม (สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2563) โดยการตรา กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนสิทธิในการ เข้าถึงความยุติธรรมเพื่อส่งเสริมความสงบสุขและครอบคลุมการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึง กระบวนการยุติธรรม แต่เนื่องจากประชาชนมีจำนวนมากและหลากหลาย การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมจึงไม่สามารถดำเนินการได้ตาม วัตถุประสงค์ (ธีระ สนิเดชารักษ์, 2562)

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการจัดตั้งศาลปกครองเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับ องค์การของรัฐฝ่ายปกครองหรือหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความไม่เท่าเทียมกัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่ายและมีความเป็น ธรรม โดยศาลปกครองมีวิธีพิจารณาคดีพิเศษที่ใช้แก้ระบบความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว เพื่อให้ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็น การอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างรวดเร็วเป็นธรรมและเสมอภาคกันโดยขจัดปัญหาที่ เป็นอุปสรรคและไม่เอื้อประโยชน์ให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงต้องศึกษา เปรียบเทียบถึงหลักเกณฑ์ระบบศาลและการดำเนินคดีปกครองของประชาชนในต่างประเทศ มาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับประเทศไทย

การเสนองบกองทุนยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพมากกว่าปัจจุบัน หรือการนำแนวคิดเรื่อง การเข้าถึงความยุติธรรมโดยชุมชน (Community Justice) มาอธิบายให้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการวิพากษ์ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ล่าช้าและเสนอแนวทางการปฏิรูป ขั้นตอนทางธุรการที่สร้างภาระให้กับประชาชน เพื่อให้หัวข้อนี้มีน้ำหนักทางวิชาการที่เข้มข้น และเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่จับต้องได้

ปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม ด้านเทคโนโลยีและฐานข้อมูล

ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม ต้องพัฒนาระบบการจัดเก็บ ข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยผ่านการประเมินความ จำเป็นและความเสี่ยงในการใช้เทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม และมีความ ปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ-สกุล พฤติการณ์การ และข้อมูลเกี่ยวกับคดี ซึ่งอาจเสี่ยง ต่อการละเมิดสิทธิหากไม่มีมาตรการควบคุมที่เหมาะสม ควรมีการนำแนวคิดการประเมินความ จำเป็นและความเสี่ยง มาวิเคราะห์ควบคู่กับการออกแบบระบบ มีความจำเป็นในการใช้ เทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาการแยกส่วนของข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกัน จำเป็นต้องควบคุมความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว ต้องมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีและ ศึกษาแนวทางจากต่างประเทศเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และกรอบมาตรฐาน

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ควรศึกษาต้นแบบที่ดี เช่น สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบที่สำคัญในการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐโดยเฉพาะในกระบวนการยุติธรรม กฎระเบียบทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูล (General Data Protection Regulation หรือ GDPR) ของสหภาพยุโรป มีความเหมาะสมที่จะเป็นต้นแบบในการพัฒนานโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระบบยุติธรรมของไทย เนื่องจากครอบคลุมทั้งสิทธิของเจ้าของข้อมูล กลไกความยินยอม การเข้าถึงข้อมูล และการควบคุมการประมวลผลโดยยึดหลักสิทธิมนุษยชนเชิงดิจิทัล และการบริหารจัดการข้อมูลอย่างโปร่งใสเป็นสำคัญ ขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล “PDPA” ของประเทศไทย มีโครงสร้างอิงตาม “GDPR” จึงควรเร่งพัฒนาแนวปฏิบัติให้มีผลในทางปฏิบัติให้เทียบเท่ากัน” นอกจากนี้มาตรฐานจากองค์กร “National Institute of Standards and Technology หรือ NIST” ของสหรัฐอเมริกาสามารถใช้เป็นแนวทางด้านเทคนิคและความมั่นคงปลอดภัยของระบบจัดเก็บและแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีกับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของไทย พบว่าแนวทางสำคัญ ดังนี้

1. ระบบลงชื่อเข้าใช้เพียงครั้งเดียว ร่วมกับการใช้ “เลขคดีดำ” เป็นรหัสกลาง
2. ฐานข้อมูลยุติธรรมดิจิทัลในรูปแบบศูนย์กลางที่รองรับมาตรฐานมาตรฐานกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐซึ่งพัฒนาขึ้นโดยสหรัฐอเมริกา เพื่อสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลที่ปลอดภัยเชื่อถือได้มีโครงสร้างโดยใช้ XML (Extensible Markup Language) เป็นภาษาหลักในการจัดรูปแบบข้อมูลให้สามารถแลกเปลี่ยนระหว่างระบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเชื่อมต่อผ่านชุดของกฎเกณฑ์และเครื่องมือที่ช่วยให้ระบบหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ สามารถติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างเป็นระบบโดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องพึ่งรู้อยู่ละเอียดยภายในของกันและกัน (Application Programming Interface หรือ API)
3. นำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้ในกระบวนการบันทึกและติดตามการครอบครองการควบคุมการถ่ายโอนและการจัดเก็บพยานหลักฐานตั้งแต่จุดเริ่มต้นเช่นการเก็บหลักฐาน ณ ที่เกิดเหตุไปจนถึงการนำเสนอในชั้นศาลเพื่อให้มั่นใจว่าหลักฐานไม่มีการดัดแปลงปลอมแปลงหรือสูญหายและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
4. การควบคุมสิทธิการเข้าถึงตามบทบาท (Role-Based Access Control หรือ RBAC) และบันทึกการตรวจสอบ (Audit log)
5. กรอบการบูรณาการข้อมูลแบบเปิดผ่านศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลางที่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานกลางของรัฐบาลดิจิทัลสำหรับเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ผ่านมาตรฐาน “API” ระดับจังหวัด

6. ใช้ปัญญาประดิษฐ์และการเรียนรู้ของเครื่อง (Artificial Intelligence and Machine Learning : AI/ML) ช่วยคัดแยกแจ้งเตือนหลักฐาน

7. การออกแบบระบบให้มีมาตรการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cybersecurity) ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีเข้ารหัสข้อมูลตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง เพื่อให้ข้อมูลไม่รั่วไหลหรือถูกดัดแปลงระหว่างส่งหรือจัดเก็บโดยอ้างอิงตามแนวปฏิบัติของ National Institute of Standards and Technology” (NIST) สหรัฐอเมริกาและให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act หรือ PDPA)

9. สร้างกองทุนสำหรับวางโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และการจัดสรรงบประมาณแบบเพิ่มระดับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อคลาวด์และความมั่นคงไซเบอร์ (เลอพรศุภสร, 2568)

การนำเทคโนโลยีและฐานข้อมูลมาปรับใช้ในคดีอาญา ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อสนับสนุนกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี การบริหารจัดการคดีของศาล ยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปีการบริหารจัดการข้อมูลต่าง ๆ การพัฒนาบริการของศาลยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย การบูรณาการระบบยุติธรรมให้มีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้และในอนาคตความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ในฐานข้อมูล (Data Analytics) เพื่อสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีการพยากรณ์หรือการเฝ้าระวังผลของอาชญากรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนรู้และเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้น และมีความเสมอภาค โดยไม่ให้มีการกระทบกับสิทธิของผู้เสียหาย/จำเลย แต่ในทางกลับกันจะทำให้ผู้เสียหายหรือจำเลยได้รับความสะดวก รวดเร็วในขั้นตอนของการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งบุคลากรศาล ยุติธรรมจะลดขั้นตอนการทำงาน ลดการเกิดความผิดพลาดเกี่ยวกับเอกสาร ลดปัญหาของการบันทึกข้อมูล การสืบค้นข้อมูล สะดวก ง่าย และถูกต้อง พร้อมทั้งมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบมีมาตรฐานของการจัดเก็บของข้อมูลเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานนำไปสู่การแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้ รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนศาลยุติธรรม ให้มีความสามารถรองรับปริมาณคดีทั่วไป คดีที่มีความซับซ้อนมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อำนวย ศาลา, 2564)

ตัวอย่าง การนำเทคโนโลยีและฐานข้อมูลมาปรับใช้

1. โปรแกรมติดตามสำนวนคดีศาลชั้นต้น (MS-Access)

ภาพที่ 1 แสดงโปรแกรมติดตามสำนวนคดีศาลชั้นต้น กลุ่มศาลจังหวัด/ศาลแขวง (รับฟ้อง)
ที่มา (อำนวยการ ศาลา, 2564)

2. โปรแกรมระบบงานฐานข้อมูลหมายจับ (AWIS)

ภาพที่ 2 แสดงความก้าวหน้าของการพัฒนาระบบงานฐานข้อมูลหมายจับ (AWIS)
ที่มา (อำนวยการ ศาลา, 2564)

3. ระบบบริการข้อมูลคดีศาลยุติธรรม (CIOS)

ภาพที่ 3 แสดงระบบบริการข้อมูลคดีศาลยุติธรรม (CIOS)
ที่มา (อำนาจ ศาลา, 2564)

4. โปรแกรมระบบการส่งเอกสารและการประกาศนัดไต่สวนโดยวิธีการลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (e-Notice System)

ภาพที่ 4 แสดงโปรแกรมระบบการส่งเอกสารและการประกาศนัดไต่สวน
โดยวิธีการลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ
ที่มา (อำนาจ ศาลา, 2564)

5. ระบบการปล่อยตัวชั่วคราวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

ภาพที่ 5 แสดงสถิติการใช้ระบบการปล่อยตัวชั่วคราวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พ.ศ. 2562
ระบบการสื่อสารทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference)
ที่มา (อำนาจ ศาลา, 2564)

สรุป

ปัจจัยเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันกระบวนการยุติธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้กับความผิดทุกประเภทและในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งหากมีการพัฒนากฎหมายและนโยบายที่ดีจะสามารถเพิ่มความพึงพอใจประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ช่วยลดการกระทำผิดซ้ำ และสามารถเปลี่ยนวิธีคิดของผู้กระทำผิด โดยให้ความรู้แก่ประชาชนจากบทบัญญัติทางกฎหมาย และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากฎหมายและนโยบาย 2) ปัจจัยด้านบุคลากรที่มีคุณภาพ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมความยุติธรรมทางสังคม ได้แก่ ทัศนคติ นโยบาย ผู้เขียนโครงการขอรับทุน นักข่าว ผู้ให้ความช่วยเหลือเหยื่อ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่เทคนิคสุขภาพจิต นักพัฒนาชุมชน การมีบุคลากรคุณภาพจะช่วยลดระยะเวลาคดี และเพิ่มความเชื่อมั่น เพิ่มความสำเร็จและมีระบบที่มีประสิทธิภาพ มุ่งสู่ความพึงพอใจของประชาชนอย่างแท้จริง โดยการบูรณาการหลักการบริหารด้วยความเท่าเทียม ยึดหลักความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม 3) ปัจจัยด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็ว มีความเป็นธรรม ไม่เสียค่าใช้จ่าย มีการเข้าถึงการบริการของนักกฎหมายที่มีคุณภาพ การเข้าถึงสิทธิในการร้องเรียน เจ้าหน้าที่ การได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมเพื่อนำไปสู่สังคม

สงบสุข ยุติธรรม และสถาบันเข้มแข็ง 4) **ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและฐานข้อมูล** เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากปัจจุบันมีการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยของระบบจัดเก็บฐานข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีกับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เทคโนโลยีและฐานข้อมูลถูกนำมาใช้ในการบันทึกและติดตามการครอบครองการควบคุมการถ่ายโอนและการจัดเก็บพยานหลักฐานตั้งแต่จุดเริ่มต้น เช่น การเก็บหลักฐาน การควบคุมสิทธิ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) **ปัจจัยด้านการพัฒนากฎหมายและนโยบาย** ควรมีการปรับปรุงและยกเลิกกฎหมายที่ซ้ำซ้อนไม่ชัดเจน มุ่งเน้นการพัฒนากฎหมายและนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง กำหนดตัวชี้วัดการพัฒนากฎหมายและนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานกระบวนการยุติธรรม 2) **ปัจจัยด้านบุคลากรที่มีคุณภาพ** ควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมให้มีคุณภาพเพื่อบริการประชาชน ควรมีความรับผิดชอบต่อการให้บริการในกระบวนการยุติธรรมอย่างเคร่งครัด ไม่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน พร้อมเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมตลอดชีวิต เพื่อให้เท่าทันปัญหาอาชญากรรมสมัยใหม่ที่ยุ่งยากซับซ้อน ภาครัฐควรส่งเสริมให้บุคลากรมีทักษะการยุติข้อขัดแย้งโดยใช้กระบวนการยุติธรรม 3) **ปัจจัยด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม** ควรยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับความคุ้มครองตามหลักนิติธรรมอย่างเสมอภาค ควรพัฒนาหลักสูตรการให้บริการในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรบริการกระบวนการยุติธรรมให้เป็นมิตรกับประชาชน และลดทัศนคติที่ไม่ดีของบุคลากรและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรม 4) **ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและฐานข้อมูล** ควรจัดฝึกอบรมให้กับผู้นำชุมชนท้องถิ่นให้ประชาชนประชาชนสามารถตรวจสอบสถานะทางกฎหมายของตนเองผ่าน Application ช่วยลดการเดินทางไปพบเจ้าหน้าที่ และเพื่อให้การบริหารจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งสามารถลดขั้นตอนการทำงานและเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. (2558). แนวทางในการปฏิบัติหน้าที่การปฏิรูปกฎหมาย. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย.
- ธีระ สนิทธารักษ์ และคณะ. (2562). การศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บัญชา แสงจันทน์. (2559). กระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน : ศึกษากรณี

- ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากระบบศาลและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542.
กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญรอด ตันประเสริฐ. (2568). ความท้าทายของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ:
สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2560). การลดความเหลื่อมล้ำผ่านกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รัชพงษ์ แจ่มจิรไชยกุล. (2567). ความยุติธรรมตกไม่ทั่วฟ้า คนไม่เสมอกันต่อหน้ากฎหมาย.
เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2568 จาก <https://101pub.org/thai-justice-inequality/>
- เลอพร ศุภสร. (2568). การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดเก็บหลักฐานในกระบวนการ
ยุติธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลกรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. *Journal of Spatial
Development and Policy* 3(4), 8.
- สมชาย หอมลออ. (2558). การแก้ไขปัญหากระบวนการเข้าถึงความยุติธรรม. กรุงเทพฯ:
สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานทนายความอริวัฒน์ ช่อผูก. (2568). บทบาทและหน้าที่ของทนายความใน
กระบวนการยุติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2568 จาก
<https://athiwatlawyer.com>
- สุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2563). การศึกษากฎหมายเพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียม ตามเป้าหมายที่ 16 ของ
เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2564). สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน. กรุงเทพฯ:
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- อากาศร ชุมสาย. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
ศึกษากรณีศูนย์ยุติธรรม ตำบลหนองโก จังหวัดขอนแก่น. 12(2),40.
- Gomez, A (2025). Discover 8 careers in social justice. Accessed on September
25, 2025 <https://www.ollusa.edu/.blog/careers-in-social-justice.html>
- Marder, I. (2019). *Developing restorative justice in law, policy and practice:
Learning from around the world*. Accessed on January 15, 2026 from
[https://www.penalreform.org/blog/
developing-restorative-justice-in-law-policy-and-practice/](https://www.penalreform.org/blog/developing-restorative-justice-in-law-policy-and-practice/)
- Penal Reform International. (2025). *Developing Rehabilitational Justice Processes
in Law,Policy, and Practice : Lessons from Around the World*. Accessed
on September 25 , 2025 from [https://www.penalreform.org/blog/
developing-restorative-justice-in-law-policy-and-practice/](https://www.penalreform.org/blog/developing-restorative-justice-in-law-policy-and-practice/)